

Prof. Dr. phil. Josef Vojvodík, M.A.
 Ústav české literatury a komparatistiky FF UK
 nám. Jana Palacha 2
 116 38 Praha 1
 e-mail: Josef.Vojvodik@ff.cuni.cz

Posudek vedoucího diplomové práce Bc. Ondřeje Vinše
Otázka řeči v poezii Karla Šiktance

Práce Ondřeje Vinše, věnovaná básnickému dílu Karla Šiktance, vychází teoreticky a metodologicky ze dvou zdrojů: z úvah Martina Heideggera o básnickém jazyce a básnickém způsobu bytí a z prací z kognitivní etnolingvistiky. Předmět a cíl své práce chápe a formuluje autor jako pokus o konceptualizaci řeči, zvláště ve vztahu k Šiktancově metafoře řeči jako prostoru domova.

Interpretaci Šiktancovy poetiky opírá autor o tři poetologicko-hermeneutické koncepce, o nichž pojednává v samostatných kapitolách: 1) paměť a „místo paměti“, 2) magické myšlení a folklórní poetika a 3) řeč a role básníka. Tento trojí hermeneutický model se ve vztahu k Šiktancovu dílu ukázal jako relevantní a z analyticko-interpretálního hlediska přínosný, neboť Ondřeji Vinšovi umožnil postihnout proměny vývoje Šiktancovy poetiky a sémantické motiviky v průběhu bezmála půlstoletí (od druhé poloviny sedmdesátých let do současnosti). Tyto tři poetologické koncepce se také navzájem doplňují a osvětlují a jejich prostupnost je dána již tou skutečností, že Šiktancova poesie – jak Ondřej Vinš zdůrazňuje – „*je svou jazykovou i motivickou výstavbou bytostně ukotven[a] v českém jazykově-kulturním rámci*“ (s. 59). S tím bezprostředně souvisí jak fixace na paměť a místa paměti, tak svébytný vztah folklóru, tradici a k řeči a pozici básníka. Ondřej Vinš vychází z teorie „kolektivní paměti“ Maurice Halbwachse a z teorie kulturní paměti Jana a Aleidy Assmannových. Obě východiska se ve vztahu k Šiktancově poetice paměti ukazují jako přínosná. Právě Halbwachs zdůrazňuje, že pojem se musí prostoupit s obrazem, aby se mohl stát předmětem vzpomínání. Jen v „*konkrétní formě události, osoby, místa je možné vzpomínku fixovat a převést ji do paměti*“. Téma paměti je v Šiktancově poesii, jak Ondřej Vinš ukazuje, velmi těsně spojeno s traumatem Lidic, pro básníka tím palčivějším, že se odehrálo v těsné blízkosti jeho rodiště. Ale lidická tragédie je zároveň i synekdochou pro další tragédie tohoto „století katastrof“. Básník tedy vystupuje zároveň v roli svědka. Paul Celan vyslovil tuto jedinečnou a nenahraditelnou pozici básníka v závěru své básně *Svatozář popele (Aschenglorie, 1964)*: „*Nikdo / nesvědčí / za svědka*“ („*Niemand / zeugt für den / Zeugen*“). Žádná epoch lidských dějin nebyla dosud v tak extrémní míře epochou *svědectví* jako 20. století. Ondřej Vinš v závěru své práce tuto intenci Šiktancova díla pěkně vystihuje, když píše, že „*Poezii Karla Šiktance lze číst i jako kroniku druhé poloviny 20. století, vosková tabulka, do níž se obtiskly a natrvalo tím vryly malé i velké dějiny*“ (s. 60). S tím však souvisí otázka, zda mohou básníci vystupovat jako svědkové? Jak lze spojit pravdu a fikci? Vydát svědectví je formou

zastoupení, je to zkušenost být „*na místě*“ a „*namísto...*“ někoho druhého, za něhož mluvím. S možností vydat svědectví je spojená instance paměti. Svědectví je ve specifickém smyslu odkázáno na paměť. V básnickově svědectví se kříží a protíná poetická, dějinně-epistemická i eticko-politická dimenze.

S tímto momentem souvisí také heideggerovské „*zur Sprache bringen*“, Heideggerova poetologická a ontologická sémantizace básnické existence jako odvahy. Člověk je jedinou bytostí, která má řeč: jako ten, „který se chce“ („*als der Sichwollende*“) je člověk vždy zároveň tím, který mluví. Básník ovšem překonává člověka, charakterizovaného svým „chtěním“, překonává jej tím, že se odvážně spouští do „nechráněného bytí“, do riskantní „otevřenosti“. Na řadě příkladů z Šiktancových básní sedmdesátých a osmdesátých let Ondřej Vinš ukazuje, jak důležité je pro básnickovo dílo z doby tzv. „normalizace“ toto prostoupení poetické, dějinně-epistemické a eticko-politické dimenze. Šiktancova poetika je zároveň kulturní mnemotechnikou, namířenou proti zapomnění a zapomínání.

Paměť, magické (archaicko-mytické) myšlení, magický obraz světa a rituál je další důležitou vrstvou Šiktancova díla. Téma zanikání rituálů v důsledku rychle postupující sekularizace a modernizace je jedním ze stěžejních témat literatury 20. století vůbec. Kolem rituálů – a jejich mizení ze sekularizované kultury, zvláště kolem rituálu pohřbívání a truchlení, krystalizuje významové jádro klíčových básní 20. století (Eliotova *Pustá země/The Waste Land*, Lorcův *Básník v Novém Yorku/Poeta en Nueva York*, Valéryho *Hřbitov u moře/Le Cimetière marin* ad.). Ondřej Vinš ukazuje, že folklórní motivy, odkazy k folklórním rituálům, liturgii, archaickým mýtům nejsou u Šiktance „*intelektuálskou hrou*“ (teze, vůči níž se Ondřej Vinš vymezuje), ale organickou součástí jeho díla.

V interpretační části práce stál Ondřej Vinš před nesnadným úkolem: pojednat o proměnách poetiky Šiktancova díla od sedmdesátých let až do současnosti. Díky jasně formulovaným teoretickým a metodologickým východiskům se mu v sondách do jednotlivých básní podařilo ukázat a vystihnout proměny Šiktancovy motivické sémantiky. Metafora vrstvení hornin, kdy „*jednotlivé sedimenty jazyka a individuální, kolektivní i kulturní paměti jsou v nich stlačeny v jeden kompaktní, přesto různorodý celek*“ (s. 61), zvláštnosti Šiktancovy poetiky pregnantně vystihuje.

Závěrem bych shrnul, že diplomová práce Ondřeje Vinše představuje vyzrálý výkon, svědčící o dlouhodobém zájmu o poesii Karla Šiktance, a přesvědčující úrovní teoreticko-metodologické reflexe i interpretací sledovaných témat a problémů.

Navrhuji hodnocení „**výborně**“ (1).

Prof. Dr. phil. Josef Vojvodík, M.A.
2020

Praha, 25. 8.